

29.10.2004

142/4/03

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Aila Linnakangas

VELVOLLISUUS KÄSITELLÄ TOIMEENTULOTUKIASIA VIIVYTYKSETTÄ

1 KANTELU

Kantelija arvosteli kirjeessään 19.1.2003 Tampereen sosiaaliviranomaisten menettelyä toimeentulotukihakemuksensa käsittelyssä. Kantelijan mukaan hänen toimeentulotukihakemuksensa hylättiin lainvastaisesti, hänen oikaisuvaatimuksensa käsittely viipyi kohtuuttomasti ja häntä kohdeltiin epäasianmukaisesti.

Kantelija kertoi velkaantuneensa ja saaneensa luottohäiriömerkinnän epäonnistuneen osakesijoittamisen johdosta. Hän kertoi asioineensa kesäkuussa 2002 sosiaalityöntekijän luona ja kertoneensa aikeistaan aloittaa opiskelut kyseisen vuoden syksyllä. Kantelijan mukaan sosiaalityöntekijä oli ilmoittanut, että hän tulisi saamaan toimeentulotukea alennetun perusosan mukaisesti, koska hän ei saa opintolainaa. Kertomansa mukaan kantelija aloitti syksyllä opiskelunsa luottaen saavansa toimeentulotukea. Hänen hakemuksensa kuitenkin hylättiin 15.8.2002. Kantelijan mukaan sosiaalityöntekijä A sanoi hänelle mm., että "Sinulle on maksettu jo tarpeeksi". Kielteisen päätöksen saatuaan hän oli tehnyt oikaisuvaatimuksen sosiaali- ja terveystoimen lautakuntaan, mutta hän ei ollut saanut vielä 19.1.2003 mennessä päätöstä. Tuloina hänellä oli kertomansa mukaan vain opintoraha ja asumislisä. Vuokran maksamisen jälkeen hänelle jäi elämiseen vain noin 11,00 euroa.

- - -

3 RATKAISU

Katson Tampereen sosiaali- ja terveystoimen laiminlyöneen velvollisuutensa käsitellä kantelijan toimeentulotukiasian perustuslaissa ja toimeentulotukilaissa säädetyllä tavalla viivytyksettä.

Perustelen ratkaisuani seuraavasti.

3.1 Tapahtumat

Kantelijalle oli myönnetty toimeentulotukea X:n sosiaaliaseman

sosiaalityöntekijän C:n 14.6.2002 tekemällä päätöksellä ajalle 1.6.-31.8.2002 normilaskelman osoittamaan erotukseen, sähkölaskuun ja terveydenhuoltomenoihin maksettujen tositteiden mukaisesti. Sosiaalityöntekijä B:n asiakaskertomusmerkinnän (tilannearvio 12.6.2002) mukaan kantelija oli kertonut aloittavansa opinnot 1.9.2002 Englannissa. Tilannearvion mukaan kantelijaa oli kehoitettu hankkimaan työmarkkinatukiharjoittelupaikka. Tilannearviossa todettiin, että jatkossa kantelijan perusosa-ale netaan 20 prosentilla, mikäli hän ei ole työmarkkinatukiharjoittelussa tai aloittamassa ko. harjoittelua. Hänet oli ohjattu asioimaan seuraavan kerran Y:n sosiaaliasemalla kesäajan hakemusruuhkan vuoksi.

Kantelija oli asioinut Y:n sosiaaliasemalla 1.7.2002. Tilannearviossa 1.7.2002 todettiin, että kantelijan "opiskelupaikka Englannissa varma, mutta asunto-ongelma". Tilannearvion mukaan hän oli hakenut opiskelupaikkaa syysksi myös Tampereelta.

Tilannearvion 26.7.2002 mukaan kantelija oli aloittamassa opiskelun 26.8.2002 Tampereen teknillisessä korkeakoulussa. Tilannearviossa todettiin Kansaneläkelaitoksen hylänneen hänen lainatakaushakemuksensa.

Johtavan sosiaalityöntekijän 15.8.2002 tekemällä päätöksellä kantelijan hakemus toimeentulotuen saamisesta syyskuulle 2002 hylättiin sillä perusteella, että hakija oli opiskelija ja opiskelijan ensisijainen etuus oli opintotuki, joka koostui opintorahasta, opintolainasta ja asumislisästä. Päätöksessä todettiin, että opintoja ei voi rahoittaa viimesijaisella toimeentulotuella.

Kantelijan oikaisuvaatimus saapui sosiaali- ja terveyslautakuntaan 28.8.2002. Oikaisuvaatimusta käsiteltiin sosiaali- ja terveyslautakunnan jaostossa 25.9.2002, jolloin jaosto päätti palauttaa asian uudelleen valmisteltavaksi.

Vs. sosiaalityöntekijä A pyysi 31.10.2002 kantelijalta 18.11.2002 mennessä lisäselvitystä mm. hänen veloistaan, luottohäiriöstään ja vanhemmiltaan saamastaan avustuksesta. Samalla häntä pyydettiin täyttämään selvityspyynnön liitteenä ollut toimeentulotukihakemus ja toimittamaan tositteet syyskuun tuloista ja menoista. Kantelija toimitti 18.11.2002 lisäselvitystä, johon hän oli liittänyt 10.11.2002 päivätyn toimeentulotukihakemuksen.

Kantelijaa pyydettiin tulemaan Y:n sosiaaliasemalle 11.2.2003 selvittämään tilannettaan.

Sosiaali- ja terveyslautakunnan jaosto hylkäsi 5.3.2003 kantelijan oikaisuvaatimuksen ja pysytti viranhaltijan 15.8.2002 tekemän päätöksen.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus kumosi 21.10.2003 antamallaan päätöksellä jaoston 5.3.2003 tekemän päätöksen ja palautti asian jaostolle uudelleen käsiteltäväksi.

3.2

Oikaisuvaatimuksen käsittely

Jaosto palautti siis 25.9.2002 kantelijan syyskuun toimeentulotukiasian uudelleen valmisteltavaksi Y:n sosiaaliasemalle. Kantelija lle lähetettiin 31.10.2002 lisäselvityspyyntö. Hän toimitti lisäselvitystä 18.11.2002. Asian käsittelyä jatkettiin kuitenkin vasta kantelijan tekemän kantelun jälkeen 11.2.2003. Jaosto käsitteli oikaisuvaatimuksen uudelleen 5.3.2003. Siitä kun jaosto oli 25.9.2002 palauttanut asian uudelleen valmisteltavaksi kului siis runsaat viisi kuukautta, ennen kuin asia tuli uudelleen jaoston käsiteltäväksi. Kaikkiaan oikaisuvaatimuksen käsittelyaika oli yli kuusi kuukautta.

Suomen perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa viranomaisessa. Säännös velvoittaa viranomaista pyrkimään kaikissa käsittelemissään asioissa mahdollisimman joutuisaan käsittelyyn. Erityisesti toimeentulotukiasiat on säädetty toimeentulotuesta annetun lain 14 §:n 4 momentissa (923/2000) käsiteltäväksi kunnassa viivytyksettä. Sosiaalihuoltoasetuksen 16 §:n 2 momentin mukaan sosiaalilautakunnan on käsiteltävä sosiaalihuoltolain 45 §:ssä tarkoitettu viranhaltijan päätöstä koskeva oikaisuvaatimus kiireellisenä.

Kantelijan oikaisuvaatimuksen kaikkiaan yli kuuden kuukauden käsittelyaika ei täyttänyt perustuslain turvaaman hyvän hallinnon eikä toimeentulotukilaisissa ja sosiaalihuoltoasetuksessa säädetyn viivytyksettömän käsittelyn vaatimusta. Oikaisuvaatimuksen käsittelyssä meneteltiin näkemykseni mukaan lainvastaisesti.

Kiinnitän Y:n sosiaaliaseman viranhaltijoiden huomiota toimeentulotukiasioiden viivytyksettömään ja huolelliseen käsittelyyn. Korostan vielä, että julkisella vallalla on perustuslain 22 §:n mukaan velvollisuus toteuttaa perus- ja ihmisoikeudet. Toimeentulotuki on viimesijainen toimeentuloa turvaava etuus, minkä vuoksi hakemusten käsittelyajalla on olennainen merkitys hakijan toimeentulon turvaamiseksi.

Myös sosiaali- ja terveystoimi totesi lausunnossaan, että oli kiistatonta, että oikaisuvaatimuksen käsittely oli kestänyt kauan eikä viivästykselle ollut nähtävissä muuta syytä kuin inhimillinen virhe. Asiassa ei olekaan ilmennyt aihetta epäillä, että kysymys olisi ollut kenenkään yksittäisen viranhaltijan tahallisesta menettelystä. Lausunnon mukaan Y:n sosiaaliaseman johtava sosiaalityöntekijä on sittemmin kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että tällaista ei vastaisuudessa pääsisi tapahtumaan. Tämän vuoksi en katso minulla olevan aihetta muihin toimenpiteisiin.

3.3

Lokakuun 2002 toimeentulotukihakemuksen käsittely

Asiakirjojen mukaan kantelija oli toimittanut 18.11.2002 jättämiensä lisäselvitysten mukana 10.11.2002 päivätyn toimeentulotukihakemuksen. Vs. sosiaalityöntekijä A oli pitänyt hakemusta tulkinnanvaraisena siltä osin, oliko kantelija hakenut toimeentulotukea syyskuun 2002 lisäksi myös 1.10.2002 lukien.

A oli tiedustellut asiaa kantelija lta puhelimitse helmikuun 2003 lopussa ja pyytänyt häntä kirjeellään 4.3.2003 toimittamaan hakemuksen käsittelemiseksi tarpeelliset lisäselvitykset 19.3.2003 mennessä.

Myös tämän asian käsittelyä jatkettiin vasta kantelun tekemisen jälkeen helmikuussa 2003 eli kolmen kuukauden kuluttua siitä kun kantelija oli toimittanut lisäselvityksiä.

Johtavan sosiaalityöntekijän lisäselvityksen mukaan kantelijan hakemus ajalta 1.10.2002-28.2.2003 hylättiin viranhaltijan 12.6.2003 tekemällä päätöksellä puutteellisten selvitysten perusteella. Tästä päätöksestä kantelija ei ole tehnyt oikaisuvaatimusta, vaan hän on tyytynyt päätökseen.

Kantelijan 18.11.2002 jättämää toimeentulotukihakemusta käsiteltiin siis kaikkiaan lähes seitsemän kuukautta. Myöskään tätä asiaa ei käsitelty perustuslain ja toimeentulotukilain edellyttämällä tavalla viivytyksettä. Asiassa meneteltiin siis tältäkin osin lainvastaisesti.

Sosiaali- ja terveystoimen selvityksen mukaan syynä siihen, että 18.11.2002 jätetyn hakemuksen käsittelyä jatkettiin vasta helmikuussa 2003, oli inhimillinen virhe. Käytettävissäni olevasta selvityksestä ei sen sijaan ilmene se, miksi viranhaltijan päätös tehtiin vasta 12.6.2003 eli vajaan kolmen kuukauden kuluttua selvitysten toimittamiselle asetetun määräajan (19.3.2003) jälkeen. Kantelija ei kuitenkaan ole kannellut oikeusasiamiehelle tästä asiasta, joten en ole katsonut aiheelliseksi tutkia asiaa tämän enempää. Totean kuitenkin yleisellä tasolla, että näkemykseni mukaan päätös on syytä tehdä joutuisasti selvitysten pyytämiseksi asetetun määräajan umpeuduttua, jotta hakijalla on mahdollisuus saattaa vaadittujen selvitysten tarpeellisuus viivytyksettä toimitelimen ja hallinto-oikeuden ratkaistavaksi. Tämä edistää nähdäkseni myös hallinnon teho kkuutta.

3.4

Syyskuun 2002 toimeentulotukihakemuksen myöhemmät vaiheet

Hämeenlinnan hallinto-oikeus kumosi 21.10.2003 antamallaan päätöksellä jaoston 5.3.2003 tekemän päätöksen ja palautti asian jaostolle uudelleen käsiteltäväksi. Hallinto-oikeuden päätöksen mukaan kantelijan oikeutta toimeentulotukeen syyskuussa 2002 ei voitu evätä jaoston päätöksessä esitetyillä perusteilla. Hallinto-oikeus totesi, että jaoston kielteinen päätös oli perustunut siihen, että kantelijan vanhemmat olivat aikaisemmin avustaneet häntä ja suunnitelleet avustavansa häntä opintojen aikana Englannissa. Hallinto-oikeus totesi, että toimeentulotukea opiskelijalle myönnettäessä on selvitetävä, saako opiskelija tosiasiallisesti taloudellista apua vanhemmiltaan. Pelkkä arvio siitä, että vanhemmilla on mahdollisuus avustaa opiskelevaa lastaan, ei ole peruste olla myöntämättä toimeentulotukea.

Johtavan sosiaalityöntekijän selvityksen mukaan kantelijalle lähetettiin hallinto-oikeuden päätöksen jälkeen selvityspyyntö hänen olosuhteistaan, mutta hän ei ole toimittanut pyydettyjä selvityksiä tai ottanut muutoin yhteyttä asiassa.

Kantelijan oikeudesta toimeentulotukeen syyskuussa 2002 ei siis ole vieläkään asiaratkaisua.

Menettelyn johdosta totean seuraavaa.

Toimeentulotuen hakijan tietojenantovelvollisuudesta on säädetty toimeentulotukilain 17 §:ssä. Lainkohdan mukaan toimeentulotuen hakijan on annettava sosiaalilautakunnalle tai vastaavalle kunnan toimielimelle kaikki tiedossaan olevat toimeentulotukeen vaikuttavat välttämättömät tiedot. Myös sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000) on säännökset asiakkaan tietojenantovelvollisuudesta. Mainitun lain 12 §:n mukaan asiakkaan ja hänen laillisen edustajansa on annettava sosiaalilautakunnalle tai vastaavalle toimielimelle ne tiedot, joita tämä tarvitsee sosiaalihuollon järjestämisessä ja toteuttamisessa. Lain 15 §:n mukaan asiakkaalla on oikeus saada tietää, miksi tietoja tarvitaan.

Toimeentulotuen hakijan on siis annettava viranhaltijalle toimeentulotuen määrittämisessä tarpeelliset tiedot. Viranhaltijan on puolestaan yksilöitävä, mitä tietoja ja selvityksiä tarvitaan.

Jos hakija ei anna asian käsittelemiseksi tarpeellisia tietoja, hakemus voidaan hylätä. Päätöstä ei saa jättää tekemättä, vaikka hakija ei ole toimittanut vaadittuja selvityksiä. Kuten edellä (kohdassa 3.3) totesin, päätöksen tekemisellä turvataan hakijalle mahdollisuus saattaa jaoston ja hallinto-oikeuden ja viime kädessä korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi se, olivatko vaaditut selvitykset tarpeellisia asian käsittelemiseksi.

Päätöksen tekeminen kantelijan oikeudesta toimeentulotukeen syyskuussa 2002 on siis laiminlyöty jälleen Hämeenlinnan hallinto-oikeuden palautettua asian jaostolle uudelleen käsiteltäväksi.

Johtavan sosiaalityöntekijän lisäselvityksen mukaan kantelija ei ole ollut yhteydessä Y:n sosiaaliasemalle sen jälkeen kun hän oli saanut Hämeenlinnan hallinto-oikeuden päätöksen. Hän on ollut asiakkaana ja saanut toimeentulotukea toisella sosiaaliasemalla joulukuusta 2003 alkaen. Hän ei ole myöskään siellä tuonut asiaa esiin. Johtava sosiaalityöntekijä on ilmoittanut lähettävänsä yhteydenottopyynnön kantelijalle, jotta hänen syyskuun 2002 toimeentulotuestaan voidaan tehdä päätös.

3.5

Asiakkaan kohtelu

Sosiaali- ja terveystoimen selvityksen mukaan sosiaalityöntekijä B on kiistänyt luvanneensa kantelijalle toimeentulotukea opintojen ajaksi. Vs. sosiaalityöntekijä A puolestaan on selvityksen mukaan kiistänyt käyttäytyneensä kantelussa väitetyllä tavalla epäasianmukaisesti.

Asiaan ei ole saatavissa tämän enempää selvitystä. Tältä osin kantelijan kirjoitus ei anna aiheutta toimenpiteisiin.

TOIMENPITEET

Saatan Y:n sosiaaliaseman viranhaltijoiden tietoon edellä kohdissa 3.2 ja 3.3 esittämäni käsityksen lainvastaisesta menettelystä kantelijan toimeentulotukea koskevan oikaisuvaatimuksen ja toimeentulotukihakemuksen käsittelemisessä. Samoin saatan Y:n sosiaaliaseman viranhaltijoiden tietoon edellä kohdassa 3.4 esittämäni käsityksen velvollisuudesta tehdä päätös silloinkin, kun hakija ei ole toimittanut vaadittuja selvityksiä. Tässä tarkoituksessa lähetän sosiaali- ja terveyslautakunnan jaostolle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Vielä pyydän sosiaali- ja terveystoimea lähettämään tiedokseni kantelijan syyskuun 2002 toimeentulotukea koskevan päätöksen heti, kun asia on ratkaistu.